

بهشتی، احمد، ۱۳۹۴ -

اندیشه سیاسی - تربیتی علوی در خطبه‌های نهج البلاغه / احمد بهشتی - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۹ -

ج. - (مؤسسه بوستان کتاب: ۲۸۴۲، کتاب‌های دکتر احمد بهشتی: ۳۶) (سیاسی - اجتماعی، اندیشه سیاسی)

(ج. ۱) - 6 - 2215 - 09 - 964 - 978 - ISBN / (دوره) 9 - 2214 - 09 - 964 - 978 - ISBN

مهریت نویسی براساس اطلاعات فیا.

کتاب‌نامه.

منازحات: ج. ۱ - خطبه‌های ۱-۳۵ -

۱. علی بن ابی طالب علیه السلام، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. - نهج البلاغه - خطبه‌ها - نقد و تفسیر.
۲. علی بن ابی طالب علیه السلام، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. - نهج البلاغه - سیاست و حکومت. ۳. اسلام و سیاست.
الف. علی بن ابی طالب علیه السلام، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه. برگزیده، شرح. ب. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب. ج. عنوان. د. عنوان: نهج البلاغه. فارسی - عربی. برگزیده، شرح.

۲۹۷ / ۹۵۱۵

BH ۳۸ - ۲۳

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۷۳۳۱۰۹۳

۱۳۹۹

کتاب‌های دکتر احمد بهشتی / ۳۶

■ موضوع: اندیشه سیاسی (سیاسی - اجتماعی)

■ گروه مخاطب: تخصصی (طلاب، دانشجویان، پژوهشگران و اساتید حوزه و دانشگاه)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۲۸۴۲

مسلسل انتشار (چاپ اول و بازچاپ): ۷۵۴۳

مؤسسه بوستان کتاب

اندیشه سیاسی - تربیتی علوی
در خطبه‌های نهج البلاغه

خطبه‌های ۱ - ۳۵

جلد اول

آیت‌الله احمد بهشتی

اندیشه سیاسی - تربیتی علوی در خطبه‌های نهج البلاغه/ج ۱

خطبه‌های ۱-۳۵

- نویسنده: آیت‌الله احمد بهشتی
- ناشر: مؤسسه بوستان کتاب
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
- نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۹ • شمارگان: ۵۰۰ • بها: ۱۰۰۰۰۰ تومان

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر متعلق به مؤسسه بوستان کتاب است

printed in the Islamic Republic of Iran

❖ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفاییه)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۷-۳۷۷۴۲۱۵۵-۳۷۷۴۲۱۵۴، تلفن بخش: ۳۷۷۴۳۴۲۶

❖ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)

❖ فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین وصال و فلسطین، پلاک (۹۵)، تلفن: ۶۶۹۶۹۸۷۸

❖ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع پاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۳۲۲۳۳۶۷۲

❖ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۳۲۲۲۰۲۷۰

❖ فروشگاه شماره ۵ (رنگین کمان، فروشگاه کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهدا، نش خیابان ارم، تلفن: ۳۷۷۴۳۱۷۹

اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS)، با ارسال شماره همراه خود به ۱۰۰۰۲۱۵۵ و یا ارسال درخواست به:

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: www.bustaneketab.com

با قدردانی از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

- اعضای شورای بررسی آثار: • سرویراستار: ابوالفضل طریقه‌دار • ویراستار: روحانه حاجی‌صادق‌باز
- حروف‌نگار: اکرم صادقی • اصلاحات حروف‌نگاری: منا حمیل‌پور و حسن محمدی صفحه‌آرایی: سبکینه ملازاده و احمد مؤتمنی
- نمونه‌خوانی: علی عمیری • کنترل فنی صفحه‌آرایی: سید رضا موسوی‌منش • مدیر گروه هنری و طراح جلد: مسعود نجابتی
- اداره آماده‌سازی: حمیدرضا تیموری • اداره چاپخانه: محمد مهدوی، باترین مینتظری و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی- رئیس مؤسسه محمدباقر انصاری

فهرست مطالب

۳۷	پیش‌گفتار
۴۹	مقدمه سید شریف رضی
۵۳	خطبه یکم: بر قلعه معارف ناب اسلامی
۶۴	شان صدور
۶۶	معنای حمد
۶۶	چرا بی‌مانند؟!
۶۶	الف) صفات تنزیهی یا سلبی
۶۷	۱. ما کجا و ستایش او کجا؟!
۶۷	۲. ما کجا و شمارش نعمت‌های او کجا؟!
۶۸	۳. ما کجا و ادای حق او کجا؟!
۶۸	۴. ناتوانی اندیشه‌های ژرف
۶۸	۵. درماندگی غواصان اندیشه
۶۹	۶. عدم تناهی صفت
۶۹	۷. کدام توصیف؟!
۶۹	۸. برتر از زمان
۷۰	۹. بدون سرآمد
۷۰	ب) افعال انحصاری

- ۷۰ ۱. آفرینش نوپدید
- ۷۱ ۲. جریان باد
- ۷۱ ۳. کوه‌ها نگاهبان زمین
- ۷۲ شناخت و مراتب آن
- ۷۲ ۱. شناخت یا تحصیل شناخت
- ۷۲ ۲. کمال شناخت
- ۷۳ ۳. کمال تصدیق
- ۷۳ ۴. کمال توحید
- ۷۳ ۵. نفی صفات زاید
- ۷۳ الف) شهادت اوصاف
- ۷۴ ب) شهادت موصوف
- ۷۴ ۶. تقارن صفت و موصوف
- ۷۵ ۷. تقارن و دوگانگی
- ۷۵ ۸. تقارن و تجزیه پذیری
- ۷۵ ۹. تجزیه و جهل
- ۷۵ ۱۰. جهل و اشاره
- ۷۶ ۱۱. اشاره و محدودیت
- ۷۶ ۱۲. محدودیت و معدودبودن
- ۷۷ ۱۳. چرا تضمین و تضمّن
- ۷۷ ۱۴. او را نتوان گفت کجا هست و کجا نیست
- ۷۷ جمع میان تشبیه و تنزیه
- ۷۸ افراط و تفریط اشعری و معتزلی
- ۷۹ ۱. موجود غیرمسبوق به زمان
- ۷۹ ۲. موجود غیرمسبوق به عدم
- ۸۰ ۳. با همه و نه همراه
- ۸۱ ۴. غیریت، نه برکناری
- ۸۲ ۵. فاعلیت به معنای ابداع

۸۲	۶. بینایی ازلی
۸۴	۷. یکتای بی‌همدم
۸۵	۸. آغازگری آفرینش بدون طرح و نقشه
۸۵	الف) جولان فکر
۸۶	ب) تجربه
۸۶	ج) حرکت
۸۶	د) اضطراب
۸۶	۹. پدیدآوردن هر چیزی در زمان خودش
۸۷	۱۰. التیام بخشیدن امور مختلف
۸۷	۱۱. غریزه‌بخشی
۸۷	۱۲. ملازم‌بودن غریزه با اشخاص
۸۸	۱۳. علم ازلی
۸۸	۱۴. احاطه تام
۸۸	۱۵. آگاهی تام
۸۹	آفرینش هوا و آب
۹۰	نقش بنیادین آب
۹۱	مأموریت افسانه‌ای باد
۹۲	هماهنگی علم و دین
۹۲	نتیجه و چکیده بحث
۹۴	آفرینش باد عقیم
۹۵	بادها را بشناسیم
۹۷	آفرینش آسمان‌ها و ستارگان
۹۸	آفرینش زمین
۹۹	هفت آسمان کجاست؟
۱۰۰	آفرینش فرشتگان و تقسیم آن‌ها
۱۰۰	۱. فرشتگان نیایش‌گر
۱۰۱	۲. فرشتگان وحی

۱۰۱	۳. فرشتگان نگهبان و دربان
۱۰۳	۴. فرشتگان حامل عرش
۱۰۴	آفرینش آدم
۱۰۴	نکته اول
۱۰۵	نکته دوم
۱۰۵	نکته سوم
۱۰۵	نکته چهارم
۱۰۶	نکته پنجم
۱۰۷	نکته ششم
۱۰۷	نکته هفتم
۱۰۸	آغاز بیدایش بشر
۱۰۹	نکته هشتم
۱۰۹	نکته نهم
۱۰۹	نکته دهم
۱۰۹	نکته یازدهم
۱۱۰	نکته دوازدهم
۱۱۱	پرسش و پاسخ
۱۱۱	بعث پیامبران
۱۱۴	میثاق انبیا
۱۱۴	ضرورت بعثت
۱۱۵	میثاق فطرت
۱۱۶	خدمات دیگر انبیا
۱۱۶	۱. بیدارکردن استعدادهای فطری بشر
۱۱۶	۲. یادآوری نعمت‌های فراموش شده
۱۱۶	۳. احتجاج و استدلال از راه تبلیغ
۱۱۶	۴. برانگیختن استعدادهای عقلی
۱۱۷	۵. ارائه آیات قدرت

۱۱۸	۶. تعطیل ناپذیری برنامه انبیا
۱۱۹	۱. پیامبر مرسل
۱۱۹	۲. کتاب منزل
۱۱۹	۳. حجت لازم
۱۲۰	۴. راه راست و استوار
۱۲۰	صبر و استقامت
۱۲۳	بعثت پیامبر خاتم
۱۲۳	تحقق وعده
۱۲۴	پراکندگی اعتقادی بشر
۱۲۵	هموار کردن راه هدایت
۱۲۵	پایان عمری بابرکت
۱۲۷	یادگاری ماندگار و میراثی جاویدان
۱۲۸	گزارشی از علوم قرآنی
۱۲۸	۱. حلال و حرام
۱۲۸	۲. واجبات و مستحبات
۱۲۹	۳. ناسخ و منسوخ
۱۲۹	۴. مباح و ممنوع
۱۲۹	۵. خاص و عام
۱۳۰	۶. عبرت‌ها و مثل‌ها
۱۳۰	۷. مطلق و مقید
۱۳۰	۸. محکم و متشابه
۱۳۱	۹. دانش لازم و غیر لازم
۱۳۱	۱۰. تقسیم ناسخ و منسوخ
۱۳۱	۱۱. واجب موقت و غیر موقت
۱۳۲	۱۲. تقسیم گناهان به صغیره و کبیره
۱۳۴	۱۳. اقل واجب و اکثر غیر واجب
۱۳۳	فریضه حج

- ۱۳۳ فضیلت کعبه
- ۱۳۳ مظهر تواضع و تسلیم
- ۱۳۴ بندگان برگزیده خدا
- ۱۳۶ پرچم اسلام و حرم امن
- ۱۳۶ فرمان لازم‌الاجرا
- ۱۳۹ خطبه دوم: پس از بازگشت از جنگ صفین
- ۱۴۲ شأن صدور
- ۱۴۴ حصن مطلع
- ۱۴۴ چرا حمد؟
- ۱۴۵ ۱. ستایش به سبب طلب اتمام نعمت
- ۱۴۵ ۲. ستایش به سبب درخواست تسلیم در برابر عزت
- ۱۴۵ ۳. ستایش به سبب درخواست عصمت از گناه
- ۱۴۵ چرا استعانت؟
- ۱۴۶ ۱. نجات از گمراهی
- ۱۴۶ ۲. بی‌پناهی خداستیز
- ۱۴۶ ۳. بی‌نیازی در پناه حق
- ۱۴۷ دو خاصیت برای حمد
- ۱۴۷ ۱. سنگین‌ترین در میزان حق
- ۱۴۷ ۲. بهترین گنج
- ۱۴۸ اقسام حمد
- ۱۴۸ عالی‌ترین شهادت بر یگانگی خدا
- ۱۴۹ اولین رکن شهادت
- ۱۴۹ ۱. اخلاص
- ۱۴۹ ۲. اعتقاد
- ۱۴۹ ۳. ابدی بودن
- ۱۵۰ ۴. ذخیره بودن
- ۱۵۰ ۱. برخاسته از ایمان

۱۵۰	۲. گشایندهٔ باب احسان
۱۵۱	۳. خشنودکنندهٔ خدای رحمان
۱۵۱	۴. طرد شیطان
۱۵۱	بهترین شهادت بر رسالت پیامبر اعظم ﷺ
۱۵۱	دومین رکن شهادت
۱۵۲	شش ویژگی رسالت
۱۵۲	۱. دین مشهور
۱۵۲	۲. پرچم پایدار
۱۵۲	۳. کتاب مسطور
۱۵۲	۴. نور پرفروغ
۱۵۳	۵. پرستو تابان
۱۵۳	۶. فرمان آشکار
۱۵۳	اهداف چهارگانهٔ قرآن
۱۵۴	۱. زایل کردن شبهه‌ها
۱۵۴	۲. استدلال با دلایل روشن
۱۵۴	۳. برحذر داشتن مردم از گناه
۱۵۴	۴. ترساندن از کفر
۱۵۵	سیمای زشت جاهلیت
۱۵۵	فتنه‌های کور
۱۵۷	۱. پاره شدن رشتهٔ دین
۱۵۷	۲. فروریختن ارکان یقین
۱۵۷	۳. اختلاف اصول و اسباب معرفت
۱۵۷	۴. پراکندگی امور
۱۵۸	۵. تنگناها
۱۵۸	۶. ناپیدایی راه‌ها
۱۵۸	آثار و نتایج
۱۵۸	۱. خاموشی چراغ هدایت

- ۱۵۸ ۲. گوری دل‌ها
- ۱۵۹ ۳. معصیت همگانی
- ۱۵۹ ۴. یاری شیطان
- ۱۵۹ ۵. خواری و خذلان ایمان
- ۱۵۹ ۱. فروریختن ارکان ایمان
- ۱۶۰ ۲. گم‌شدن نشانه‌های ایمان
- ۱۶۰ ۳. فرسوده‌شدن راه‌های اصلی
- ۱۶۰ ۴. محو‌شدن راه‌های فرعی
- ۱۶۰ اطاعت و بندگی شیطان
- ۱۶۱ ۱. پیمودن راه شیطان
- ۱۶۱ ۲. ورود به چشمه‌سارهای شیطان
- ۱۶۱ ۳. پرچم‌های شیطان بر دست مردم
- ۱۶۱ ۴. پرچم‌های شیطان بر دوش مردم
- ۱۶۱ ۵. همگان در زیر سُم شتر مست فتنه
- ۱۶۲ ۶. همگان پایمال چارپایان فتنه
- ۱۶۲ ۷. پابرجایی فتنه
- ۱۶۲ ۱. سرگردانی و حیرت
- ۱۶۲ ۲. جهل و شیفتگی
- ۱۶۳ ۳. در جوار خانه خوب و همسایه بد
- ۱۶۳ ۴. بدخوابی
- ۱۶۳ ۵. اشک به جای سرمه
- ۱۶۳ ۶. خوف دانشمند
- ۱۶۴ ۷. اکرام جاهل
- ۱۶۴ فضایل عترت پیامبر ﷺ
- ۱۶۴ ۱. جایگاه اسرار
- ۱۶۴ ۲. پناهگاه فرمان
- ۱۶۵ ۳. مخزن دانش

۱۶۵	۴. مرجع احکام
۱۶۵	۵. نگهبان کتاب‌ها
۱۶۵	۶. کوه استوار دین
۱۶۵	دو خدمت ماندگار
۱۶۶	۱. راست کردن پشت خمیدهٔ دین
۱۶۶	۲. برطرف کردن لرزش و اضطراب دین
۱۶۶	سه ویژگی نفاق
۱۶۷	ویژگی اول
۱۶۷	ویژگی دوم
۱۶۸	ویژگی سوم
۱۶۸	انسان‌های برتر
۱۶۸	نفی مقایسه و مساوات
۱۷۰	چهار صفت ناب
۱۷۰	۱. اساس دین‌داری
۱۷۰	۲. ستون یقین
۱۷۱	۳. یگانه مرجع اهل غلو
۱۷۱	۴. یگانه ملجأ و اماندگان
۱۷۱	حق ولایت و وصایت و وراثت
۱۷۱	۱. حق ولایت
۱۷۲	۲. حق وصایت
۱۷۳	۳. حق وراثت
۱۷۳	بازگشت حق به صاحب حق
۱۷۵	خطبهٔ سوم: خطبهٔ شقشقیه یا شقشقیهٔ علویه یا مقمصه
۱۷۹	شان صدور
۱۸۲	مروری بر فرهنگ‌ها و کتاب‌های ادبی
۱۸۳	دفاع از صدور
۱۸۵	شروح خطبهٔ شقشقیه

۱۸۶		محتوای خطبه
۱۸۶		بخش نخست: نقد خلیفه اول
۱۸۶		خیانت به آگاهی
۱۸۷		برترین مقام
۱۸۹		کناره‌گیری قهرمانانه
۱۹۰		جنگ یا شکیبایی
۱۹۰		تلخ‌ترین صبر!
۱۹۱		میراث غارت‌شده
۱۹۲		مرگ یک شریک و جابه‌جایی
۱۹۲		تمثّل به قول اعشی
۱۹۳		رفتار شگفت‌آمیز
۱۹۴		دو‌شندگان شتر خلافت
۱۹۵		بخش دوم: نقد خلیفه دوم
۱۹۵		خلافت و خشونت
۱۹۶		۱. زخم سخت و کاری
۱۹۶		۲. تندخویی با نزدیکان
۱۹۷		۳. لغزش بسیار
۱۹۸		۴. عذرخواهی
۲۰۰		مرکب سرکش!
۲۰۱		بیچاره مردم!
۲۰۲		بازهم صبر و شکیبایی
۲۰۲		بازهم فاجعه!
۲۰۴		بخش سوم: نقد شورای انتصابی عمر
۲۰۴		۱. شوراهای شور و بی‌نمک!
۲۰۴		داستان شورای دوم
۲۰۸		۲. من کجا و این‌ها کجا؟
۲۰۹		۳. مماشات قهرمانانه

۲۱۰	۴. زایمان شورا
۲۱۱	بخش چهارم: نقد خلیفه سوم
۲۱۱	قیام بدشگون!
۲۱۲	۱. شکم‌بارگی کم‌نظیر!
۲۱۲	۲. استبداد طایفه‌ای
۲۱۴	سرانجام کار و انتقام مردمی
۲۱۵	بخش پنجم: گزارشی درباره خلافت الهی مردمی علوی
۲۱۵	هجوم بی‌سابقه مردم
۲۱۶	در تراکم حضور
۲۱۷	در جست‌وجوی چوبان حقیقی
۲۱۸	قیام شوم فتنه‌گران
۲۱۹	سرانجام تقوا و فساد
۲۲۰	مخالفت صریح و گستاخانه
۲۲۱	دل‌بستگی به دنیا
۲۲۲	مسئولیت سنگین
۲۲۲	یک هشدار و دو سوگند ناب
۲۲۳	ادله وجود قیام
۲۲۳	۱. بیعت
۲۲۳	۲. نصرت
۲۲۴	۳. تکلیف و وظیفه
۲۲۴	سه واکنش
۲۲۴	۱. رهاکردن حکومت
۲۲۵	۲. ادامه گوشه‌نشینی
۲۲۵	۳. بی‌اعتنایی به دنیا
۲۲۵	اتفاق تلخ و ناگوار
۲۲۶	تأسف ابن عباس
۲۲۷	سخنی از رضی و تحلیل آن

- ۲۲۹ خطبه چهارم: پس از کشته‌شدن طلحه و زبیر
- ۲۳۰ شأن صدور
- ۲۳۱ سه خدمت برجسته
- ۲۳۲ ۱. نجات از تاریکی
- ۲۳۲ ۲. فتح قله عظمت و پیروزی
- ۲۳۲ ۳. ورود به صبح روشن سعادت
- ۲۳۳ دو دعا و یک استفهام انکاری
- ۲۳۳ دعای اول
- ۲۳۴ استفهام انکاری
- ۲۳۴ دعای دوم
- ۲۳۵ دیده‌بان هوشیار
- ۲۳۵ ۱. آینده‌نگری و درون‌بینی
- ۲۳۶ ۲. بصیرت علوی و کوردلی فتنه‌گران
- ۲۳۶ ۳. بر شاه‌راه حقیقت
- ۲۳۶ ۴. فریادرس یگانه
- ۲۳۷ روشن‌گری و نگرانی
- ۲۳۷ ۱. گویاشدن زبان بسته
- ۲۳۸ ۲. نفرین بر متخلف
- ۲۳۹ ۳. مقام یقین
- ۲۳۹ ۴. حکمت ترس موسی علیه السلام
- ۲۴۰ ۵. روز آشکارشدن حق و باطل
- ۲۴۰ ۶. آرامش در پرتو اعتماد
- ۲۴۲ خطبه پنجم: پس از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله
- ۲۴۳ شأن صدور
- ۲۴۷ ضرورت موعظه
- ۲۴۸ ۱. استفاده از کشتی‌های نجات
- ۲۴۸ ۲. اجتناب از کینه‌توزی و نفرت

۲۴۹	۳. اجتناب از فخر فروشی و مباحث
۲۴۹	دو طایفه رستگار
۲۴۹	۱. قیام با داشتن یار و یاور
۲۵۰	۲. کناره‌گیری و آسوده‌کردن مردم
۲۵۰	آب‌گندیده و لقمه‌گلوگیر و میوه‌نارس
۲۵۰	۱. آب‌گندیده؟
۲۵۱	۲. لقمه‌گلوگیر؟
۲۵۱	۳. میوه‌نارس؟
۲۵۲	اوج مظلومیت
۲۵۲	۱. در تنگنای زبان مردم
۲۵۳	۲. او کجا و ترس کجا؟!
۲۵۳	۳. رازداری قهرمانانه
۲۵۵	خطبه ششم: جنگ تا پیروزی
۲۵۶	شان صدور
۲۵۷	ضرب‌المثل گفتار
۲۵۸	خواب گفتار
۲۵۹	سرانجام غفلت
۲۵۹	سرکوب‌گری عادلانه
۲۶۱	شمشیر مطیع بر گرده عاصی
۲۶۲	مظلومیت جانکاه
۲۶۴	خطبه هفتم: نکوهش پیروان شیطان
۲۶۴	شان صدور
۲۶۵	رابطه تنگاتنگ
۲۶۶	سینه یا کانون جوجه‌کشی شیطان
۲۶۷	چشم و زبان شیطان
۲۶۷	بر مرکب سرکش لغزش
۲۶۷	آرایشگر ماهر

۲۶۸	کارکنانی ناکار آمد
۲۶۸	سخن گویان مزدور بی مزد
۲۶۹	خطبه هشتم: درباره بیعت زبیر
۲۶۹	شأن صدور
۲۷۰	نامه امام علی علیه السلام به معاویه
۲۷۱	ماجرای طلحه و زبیر
۲۷۴	هم اقرار و هم انکار
۲۷۵	فرق اقرار و ادعا
۲۷۶	ادعای بدون دلیل
۲۷۷	سلب ابهام
۲۷۹	خطبه نهم: توصیف موقعیت خود و دشمنان
۲۷۹	شأن صدور
۲۸۱	غرش و درخشش بی محتوا
۲۸۱	سستی و دون مایگی
۲۸۲	راه و رسم علوی
۲۸۲	باران و سیلاب
۲۸۴	خطبه دهم: حزب شیطانی جمل
۲۸۴	شأن صدور
۲۸۵	زنگ خطر!
۲۸۶	اسوه بصیرت
۲۸۷	لجّه خطر!
۲۸۹	خطبه یازدهم: اعزام فرزند دلبنده به جبهه
۲۸۹	شأن صدور
۲۹۱	شخصیت محمد بن حنفیه
۲۹۲	هفت رهنمود قهرمان پرور
۲۹۳	دستور اول
۲۹۳	دستور دوم

۲۹۴		دستور سوم
۲۹۴		دستور چهارم
۲۹۴		دستور پنجم
۲۹۵		دستور ششم
۲۹۶		دستور هفتم
۲۹۷		خطبهٔ دوازدهم: حضور در عین غیبت!
۲۹۸		شأن صدور
۲۹۹		غایبان حاضر
۳۰۱		آیندهٔ نزدیک
۳۰۱		خط مشترک
۳۰۲		مروری بر حوادث جنگ جمل
۳۰۵		خطبهٔ سیزدهم: نکوهش بصریان
۳۰۶		شأن صدور
۳۰۹		بی‌راهه یا کج‌راهه
۳۱۰		شش صفت زشت
۳۱۱		۱. اخلاق پست
۳۱۱		۲. پیمان شکنی
۳۱۱		۳. نفاق و دورویی
۳۱۱		۴. شوری آب یا پلیدی نهاد
۳۱۲		۵. گروگان گناه
۳۱۲		۶. وارستگی مهاجر
۳۱۲		پیشگویی علوی
۳۱۴		خطبهٔ چهاردهم: باز هم نکوهش اهل بصره
۳۱۴		شأن صدور
۳۱۵		ویژگی زمین بصره
۳۱۶		عقل سبک و سفاهت
۳۱۷		نتیجهٔ سفاهت

۳۱۸	خطبه پانزدهم: گشایش عدل و تنگنای جور
۳۱۸	شان صدور
۳۱۹	قاطعیت دادگرانه
۳۲۰	گشایش عدل
۳۲۱	تنگنای جور
۳۲۳	خطبه شانزدهم: بیعت علوی و آینده مردم
۳۲۵	شان صدور
۳۲۶	درس مسئولیت‌پذیری
۳۲۷	اوج پرهیزکاری
۳۲۷	تکرار آزمون‌ها
۳۲۸	زیروروشدن حتمی و قطعی
۳۲۹	سابقان لاحق و لاحقان سابق
۳۲۹	آینده‌شناس واقعی
۳۳۰	مرکب سرکش گناه
۳۳۰	مرکب رام تقوا
۳۳۰	جبهه حق و باطل
۳۳۱	شیفتگی و دل‌باختگی سید رضی
۳۳۱	شیوه زندگانی اهل رشد
۳۳۲	اقسام مکلفان
۳۳۳	راه میانه
۳۳۳	۱. هدایت
۳۳۳	۲. هموار و پرفایده
۳۳۳	۳. هماهنگ با کتاب و سنت
۳۳۴	۴. گذرگاه سنت
۳۳۴	۵. گذرگاه عاقبت
۳۳۴	سرانجام مدعیان مفتتری
۳۳۵	جبهه‌گیری چرا؟

۳۳۵	علامت جهل
۳۳۵	تقوا وسیلهٔ بالندگی و باروری
۳۳۶	ممنوعیت توطئه
۳۳۶	جایگاه ستایش و نکوهش
۳۳۸	خطبهٔ هفدهم: جاهلان پرمدها
۳۴۰	شان صدور
۳۴۱	مبغوض‌ترین‌ها
۳۴۱	الف) به خود و انهادها
۳۴۱	۱. انحراف از راه راست
۳۴۲	۲. شیفتهٔ بدعت و گمراهی
۳۴۲	۳. فتنه‌بودن برای مریدان
۳۴۲	۴. گمراهی
۳۴۳	۵. گمراه‌کردن
۳۴۳	۶. حمال‌گناه دیگران
۳۴۳	۷. گروگان‌گناه
۳۴۴	ب) بافندگان جهالت‌ها
۳۴۴	۱. سرعت سیر در میان جهال
۳۴۵	۲. شتاب‌گری در ظلمات فتنه
۳۴۵	۳. کوردلی
۳۴۵	۴. نداشتن علم
۳۴۶	۵. شتابندگی در جمع ثروت
۳۴۶	۶. اشغال مسند قضاوت
۳۴۷	۷. صواب‌دانستن ناصواب
۳۴۷	۸. بافندگی تار عنکبوتی
۳۴۷	۹. حیرت و سرگردانی
۳۴۸	۱۰. در کوره‌راه جهالت و ظلمت
۳۴۸	۱۱. محرومیت از قطع و یقین

- ۳۴۸ ۱۲. روایت پراکنی
- ۳۴۹ ۱۳. عدم صلاحیت
- ۳۴۹ ۱۴. عدم انصاف
- ۳۴۹ ۱۵. بی‌اعتنایی به مذهب دیگران
- ۳۴۹ ۱۶. پرده پوشی
- ۳۵۰ ۱۷. حق‌کشی
- ۳۵۰ شکایت به درگاه خدا
- ۳۵۱ توصیف معشر مورد شکایت
- ۳۵۱ ۱. خوار شمردن ایده‌های ناب قرآنی
- ۳۵۱ ۲. اهمیت دادن به تحریف قرآن
- ۳۵۲ ۳. جابه‌جا کردن معروف و منکر
- ۳۵۳ خطبه هیجدهم: نکوهش اختلاف فنوا
- ۳۵۴ شأن صدور
- ۳۵۵ بطلان قیاس و تصویب
- ۳۵۶ دو حکم متضاد
- ۳۵۶ تصویب حاکم
- ۳۵۷ امام علی علیه السلام و تصویب
- ۳۵۷ ۱. وحدت خدا، رسول و کتاب
- ۳۵۷ ۲. امر به اختلاف یا نهی؟!
- ۳۵۸ ۳. نقصان دین یا تمامیت و کمال دین؟!
- ۳۵۸ ۴. استدلال قرآنی
- ۳۵۹ ۵. باز هم استدلال قرآنی
- ۳۶۰ قرآن‌شناسی علوی
- ۳۶۰ ۱. زیبایی ظاهر
- ۳۶۱ ۲. عمق باطن
- ۳۶۱ ۳. فناپذیری شگفتی‌ها
- ۳۶۲ ۴. پایان‌ناپذیری غرایب

۳۶۲		۵. زدودن تاریکی‌ها
۳۶۳		خطبه نوزدهم: پاسخی دندان‌شکن به اشعث
۳۶۴		شأن صدور
۳۶۴		کدام سخن؟
۳۶۵		قضاوت عجولانه!
۳۶۶		لعنت بر منافق!
۳۶۶		متکبر متکبرزاده و منافق کافرزاده
۳۶۷		دو اسارت حیران‌ناپذیر
۳۶۸		چهره مغوض و ممقوت همگانی!
۳۷۰		خطبه بیستم: اتمام حجت
۳۷۱		شأن صدور
۳۷۱		آثار معاینه
۳۷۲		نزدیکی معاینه
۳۷۳		فراهم‌بودن اسباب بصیرت، شنیدن و هدایت
۳۷۳		تجلی حقیقت در سه پیام علوی
۳۷۴		۱. آشکاربودن اسباب عبرت
۳۷۴		۲. تبیین اسباب بازدارندگی
۳۷۴		۳. پیامبری، ویژه بشر
۳۷۶		خطبه بیست‌ویکم: مرگ، پیش رو و قیامت، پشت سر
۳۷۶		شأن صدور
۳۷۷		مرگ، پیش رو!
۳۷۷		قیامت، پشت سر!
۳۷۸		سبک‌بار و سبک‌بال
۳۸۰		در انتظار هم‌کیشان
۳۸۱		خطبه بیست‌ودوم: شناخت ناکثان
۳۸۲		شأن صدور
۳۸۳		حزب شیطان در صحنه

- ۳۸۳ احیای جور و باطل
- ۳۸۳ زهی بی‌انصافی!
- ۳۸۴ مجرمان مدعی
- ۳۸۵ محکومیت قطعی
- ۳۸۵ کوس نومیدی!
- ۳۸۵ نومیدی داعی!
- ۳۸۶ حالت تسلیم و خشنودی علوی
- ۳۸۷ آخر دوا
- ۳۸۷ الْعَجَبُ! ثُمَّ الْعَجَبُ!
- ۳۸۷ امام علی کجا و ترس از جنگ کجا؟
- ۳۸۸ یقین ممتاز علوی
- ۳۸۹ خطبه بیست‌وسوم: استعدادها و نیازمندی‌ها
- ۳۹۱ شأن صدور
- ۳۹۲ نزول مقدرات از آسمان
- ۳۹۳ منع از فتنه و حسد
- ۳۹۵ مسلمان شایسته، در میدان مسابقه
- ۳۹۶ زراعت دنیا و آخرت
- ۳۹۶ خداترسی بازدارنده
- ۳۹۷ پرهیز از ریا و سمعه
- ۳۹۸ سه درخواست متعالی
- ۳۹۸ موقعیت ارحام و خویشاوندان
- ۳۹۹ سه ویژگی خویشاوندان
- ۳۹۹ نام نیکو
- ۴۰۰ سه دستور ماندگار اخلاقی
- ۴۰۰ ۱. مال نامانگار در خدمت عمل ماندگار
- ۴۰۱ ۲. یاری گرفتن از دست‌ها
- ۴۰۱ ۳. تأثیر انکارناپذیر اخلاق نیکو

۴۰۳	خطبه بیست و چهارم: فرمان آماده باش!
۴۰۴	شان صدور
۴۰۴	جنگ تا پیروزی
۴۰۵	تقوا و گریز
۴۰۵	راه واضح و تکلیف لازم
۴۰۶	ضامن پیروزی
۴۰۷	خطبه بیست و پنجم: بی وفایی و سستی کوفیان!
۴۰۹	شان صدور
۴۱۱	چه روزگاری!
۴۱۱	زشت روی باد کوفه بی وفا!
۴۱۱	تمثّل به بیتنی از یک شاعر
۴۱۲	خبرهای تلخ و ناگوار!
۴۱۲	پیش گویی علوی
۴۱۲	شواهد و قرائن چهارگانه
۴۱۲	۱. گریز از حق
۴۱۳	۲. معصیت و نافرمانی
۴۱۳	۳. خیانت در امانت
۴۱۴	۴. فساد
۴۱۴	عدم اعتماد
۴۱۴	نیایش و شکایت به درگاه حق
۴۱۷	ادامه دعای علوی
۴۱۷	درخواست و اشتیاق علوی
۴۱۹	خطبه بیست و ششم: سه گزارش مهم
۴۲۰	شان صدور
۴۲۱	محتوای خطبه
۴۲۲	گزارش اول: زندگی عرب جاهلی
۴۲۲	۱. وصف پیامبر

- ۴۲۳..... ۲. ویژگی ده‌گانهٔ عرب جاهلی
- ۴۲۳..... الف) بدترین دین
- ۴۲۴..... ب) بدترین خانه
- ۴۲۴..... ج) میان خشن‌ترین سنگ‌ها
- ۴۲۴..... د) میان مارهای خطرناک
- ۴۲۵..... هـ) آب آشامیدنی آلوده و گندیده
- ۴۲۵..... و) خوراک ناگوار
- ۴۲۵..... ز) قتل و سفاکی
- ۴۲۶..... ح) قطع رحم
- ۴۲۶..... ط) بت پرستی
- ۴۲۶..... ی) فراگیری گناه
- ۴۲۶..... گزارش دوم: مظلومیت امام قبل از بیعت
- ۴۲۸..... گزارش سوم: معاملهٔ عمرو عاص و معاویه
- ۴۲۸..... نفرین بر هر دو!
- ۴۲۹..... راه چاره
- ۴۲۹..... ۱. قیام مسلخانه
- ۴۲۹..... ۲. صبر قهرمانانه
- ۴۳۰..... خطبهٔ بیست‌وهفتم: خطبهٔ آتشین جهاد
- ۴۳۳..... شأن صدور
- ۴۳۴..... فواید جهاد
- ۴۳۵..... ۱. دری از درهای بهشت
- ۴۳۵..... ۲. جامهٔ تقوا
- ۴۳۶..... ۳. زره محکم خدا
- ۴۳۶..... ۴. سپر مطمئن خدا
- ۴۳۶..... آثار سوء ترک جهاد
- ۴۳۷..... ۱. جامهٔ خواری
- ۴۳۷..... ۲. بلا و مصیبت

۴۳۷	۳. حقارت و ذلت
۴۳۸	۴. کوردلی
۴۳۸	۵. روی گردانی حق
۴۳۹	۶. خواری و ذلت
۴۳۹	۷. محرومیت از عدالت
۴۳۹	اتمام حجت
۴۴۰	سرانجام ترک جهاد
۴۴۰	جنایت‌ها و جسارت‌های غامدی
۴۴۰	۱. قتل فرماندار انبار
۴۴۱	۲. اخراج سربازان از پادگان‌ها
۴۴۱	۳. غارت زینت زنان
۴۴۲	انصراف ننگین
۴۴۲	ستایش مرگ غیرتمندانه!
۴۴۳	امان از وحدت شامی و تفرقه کوفی!
۴۴۳	هم نفرین و هم شمارش اوصاف زشت
۴۴۳	الف) نفرین
۴۴۴	ب) شمارش اوصاف زشت
۴۴۴	۱. غارت زدگی!
۴۴۴	۲. جنگ زدگی!
۴۴۴	۳. بی تفاوتی!
۴۴۵	بهانه تراشی
۴۴۵	نمونه اول
۴۴۵	نمونه دوم
۴۴۶	داوری امیر پرهیزکاران
۴۴۶	شمشیر، سخت تر یا سرما و گرما!
۴۴۶	ترسیم چهره واقعی کوفیان
۴۴۶	۱. ندا

- ۴۴۶ ۲. ترسیم چهره واقعی کوفیان با دو گزاره.
- ۴۴۷ یک آرزو و یک نفرین!
- ۴۴۷ چرا نفرین؟!
- ۴۴۸ دلیل اول
- ۴۴۸ دلیل دوم
- ۴۴۸ دلیل سوم
- ۴۴۸ دلیل چهارم
- ۴۴۹ دلیل پنجم
- ۴۴۹ پاسخ کوبنده به قرشیان
- ۴۴۹ پاسخ اول
- ۴۵۰ پاسخ دوم
- ۴۵۰ پاسخ سوم
- ۴۵۱ پاسخ چهارم
- ۴۵۲ خطبه بیست‌وهشتم: یازده موعظه بلند پایه علوی
- ۴۵۴ شأن صدور
- ۴۵۵ خطبه عید فطر
- ۴۵۵ اندرز اول: دنیای گذران
- ۴۵۶ اندرز دوم: آخرت نزدیک!
- ۴۵۷ اندرز سوم: آماده باش
- ۴۵۸ اندرز چهارم: تشویق به توبه
- ۴۵۸ اندرز پنجم: تشویق به عمل
- ۴۵۹ اندرز ششم: کوتاهی و تقصیر ممنوع!
- ۴۶۰ اندرز هفتم: باز هم تشویق
- ۴۶۰ اندرز هشتم: هشدار به خفتگان!
- ۴۶۱ اندرز نهم: توصیه به حق‌گرایی و هدایت
- ۴۶۲ اندرز دهم: توشه سفر
- ۴۶۲ اندرز یازدهم: پرهیز از هوای نفس و آرزوی دراز

۴۶۴	خطبه بیست و نهم: نکوهش حزب قاعدان
۴۶۶	شان صدور
۴۶۷	شش نقد جانانه
۴۶۸	نقد اول: اجتماع در عین اختلاف
۴۶۸	نقد دوم: قوت شعار و ضعف کردار
۴۶۹	نقد سوم: طبل تو خالی!
۴۶۹	غیر قابل اعتماد
۴۶۹	دلیل اول: ذلت دعوت
۴۶۹	دلیل دوم: دل‌واپسی غلبه‌کننده
۴۷۰	دلیل سوم: سرگرم شدن به باطل
۴۷۰	دلیل چهارم: درخواست مهلت
۴۷۰	راه دفع ظلم
۴۷۰	راه احقاق حق
۴۷۱	کدام دفاع؟!
۴۷۱	ترسیم چهره باطن
۴۷۱	۱. فریبندگی
۴۷۱	۲. تیر شکسته
۴۷۲	۳. تیر بی پیکان
۴۷۲	قضاوت دقیق علوی
۴۷۲	۱. تکذیب
۴۷۲	۲. چرا طمع خام؟!
۴۷۳	۳. ترک تهدید
۴۷۳	درد بی درمان!
۴۷۴	مقایسه شامی و کوفی
۴۷۴	سه صفت زشت
۴۷۴	۱. گفتار بدون علم یا عمل
۴۷۵	۲. غفلت بدون ورع و پرهیزکاری

- ۴۷۵ ۳. چرا طمع ناحق؟!
 ۴۷۵ ضحاک را بشناسیم
 ۴۷۶ دو داستان دربارهٔ عقیل
 ۴۷۶ ۱. در کوفه
 ۴۷۶ ۲. در دمشق
 ۴۷۷ ضحاک بر منبر کوفه
 ۴۷۹ خطبه سی‌ام: دربارهٔ قتل عثمان
 ۴۸۰ شأن صدور
 ۴۸۲ موافق و مخالف و بی‌طرف
 ۴۸۲ سلب موضع موافق
 ۴۸۲ سلب موضع مخالف
 ۴۸۳ رد دو ادعا
 ۴۸۴ خلاصهٔ ماجرای عثمان
 ۴۸۵ حکمیت الهی
 ۴۸۶ خطبه سی‌ویکم: پیامی به زبیر
 ۴۸۷ شأن صدور
 ۴۹۰ ترسیم چهرهٔ شوم طلحه
 ۴۹۰ دلیل اول
 ۴۹۰ دلیل دوم
 ۴۹۱ ترسیم چهرهٔ زبیر
 ۴۹۱ محتوای پیام امام به زبیر
 ۴۹۳ خطبهٔ سی‌ودوم: توصیف روزگار و گروه‌های پنج‌گانه
 ۴۹۶ شأن صدور
 ۴۹۷ ویژگی‌های زمانه
 ۴۹۷ ۱. معاند
 ۴۹۸ ۲. ناسپاس
 ۴۹۸ ۳. جفا به نیکوکار

۴۹۸	۴. میدان دادن به ستمکار
۴۹۹	۵. کساد بازار دانش
۴۹۹	۶. غوطه‌ورشدن در لجن‌زار جهل
۴۹۹	۷. خواب غفلت
۵۰۰	گروه‌های اجتماعی زمانهٔ عنود
۵۰۱	گروه اول: گرفتار موانع
۵۰۲	گروه دوم: بدون مانع
۵۰۲	۱. برکشندهٔ شمشیر
۵۰۳	۲. پراکنندهٔ فتنه و شر
۵۰۳	۳. فراخوانندهٔ سواره و پیاده‌نظام
۵۰۴	۴. آمادهٔ کشتار و فساد
۵۰۴	۵. تباه‌کنندهٔ دین
۵۰۴	بدترین سوداگری
۵۰۵	گروه سوم: طالبان دنیا با عمل آخرت
۵۰۵	۱. تواضع دروغین
۵۰۶	۲. گام‌های ریاکارانه و کوتاه
۵۰۶	۳. جمع کردن دامن
۵۰۶	۴. پیرایش ظاهری
۵۰۷	۵. وسیله قرار دادن پوشش دینی و الهی
۵۰۷	گروه چهارم: فاصران ناتوان
۵۰۸	۱. درج‌ازدن همیشگی
۵۰۸	۲. قناعت پیشگی
۵۰۸	۳. زهدگرایی
۵۰۹	۴. خروج از طیف قناعت و زهد حقیقی
۵۰۹	گروه پنجم: تافتگان جدا بافته
۵۱۰	دستهٔ اول: مردم‌گریز
۵۱۰	دستهٔ دوم: مقهور و ترسان

- ۵۱۰ دسته سوم: خاموش و زبان‌بریده
- ۵۱۰ دسته چهارم: نیایشگر مخلص
- ۵۱۱ دسته پنجم: دل‌شکسته گریان
- ۵۱۱ اوصاف دسته پنجم
- ۵۱۳ حسن ختام
- ۵۱۴ موعظه اول
- ۵۱۴ موعظه دوم
- ۵۱۵ موعظه سوم
- ۵۱۶ خطبه سی‌وسوم: در راه جنگ بصره
- ۵۱۸ شأن صدور
- ۵۱۹ عرب در عصر جاهلیت
- ۵۲۰ خدمات مقام رسالت به عرب
- ۵۲۰ ۱. قراردادن بر جایگاه کرامت
- ۵۲۱ ۲. نجات‌بخشی
- ۵۲۲ ۳. استقامت نیزه
- ۵۲۲ ۴. اطمینان پایگاه
- ۵۲۳ جایگاه امام علی علیه السلام در نهضت نبوی
- ۵۲۳ ۱. حضور در میادین نبرد
- ۵۲۳ ۲. قوت
- ۵۲۴ ۳. شجاعت
- ۵۲۴ نتیجه
- ۵۲۴ موضع ثابت امام در برابر قریش
- ۵۲۵ مطلب اول
- ۵۲۵ مطلب دوم
- ۵۲۵ مطلب سوم
- ۵۲۵ مطلب چهارم
- ۵۲۶ کینه‌توزی قریش چرا؟

۵۲۶	برتری خاندان و حسادت قریش
۵۲۷	ذکر یک نمونه
۵۲۹	خطبه سی و چهارم: به سوی شام
۵۳۱	شان صدور
۵۳۳	ده توییح
۵۳۴	توییح اول
۵۳۵	توییح دوم
۵۳۵	توییح سوم
۵۳۶	توییح چهارم
۵۳۶	توییح پنجم
۵۳۷	توییح ششم
۵۳۷	توییح هفتم
۵۳۸	توییح هشتم
۵۳۸	توییح نهم
۵۳۸	توییح دهم
۵۳۹	کوفه خمود
۵۳۹	سوگند اول
۵۳۹	۱. جنگ افروزان منحوس
۵۴۰	۲. فریب خوردگان بی تدبیر
۵۴۰	۳. ورشکستگان بی خیال
۵۴۰	۴. غافلان سبک سر
۵۴۰	سوگند دوم
۵۴۱	سوگند سوم
۵۴۱	سوگند چهارم
۵۴۱	۱. خوردن گوشت بدن
۵۴۲	۲. شکستن استخوان
۵۴۲	۳. کندن پوست

۵۴۲	۱. ناتوانی بزرگ
۵۴۳	۲. قلب ضعیف
۵۴۳	پاسخ دندان‌شکن
۵۴۴	آزادی در عین مسئولیت
۵۴۴	حماسه‌های ماندگار
۵۴۵	ویژگی‌های ضربت‌های علوی
۵۴۵	۱. پراکندگی استخوان‌های ریز سر
۵۴۵	۲. سقوط و فروافتادن بازوها و قدم‌ها
۵۴۵	آهنگ توحید افعالی
۵۴۶	حقوق متقابل زمامدار و ملت
۵۴۷	تجلی عدل تام علوی
۵۴۷	حقوق ملت
۵۴۷	حق اول: خیرخواهی
۵۴۷	حق دوم: تقسیم عادلانه بیت‌المال
۵۴۹	حق سوم: آموزش
۵۵۰	حق چهارم: پرورش
۵۵۰	حقوق زمامدار
۵۵۱	حق اول: وفای به عهد و بیعت
۵۵۱	حق دوم: خیرخواهی
۵۵۱	حق سوم: اجابت دعوت
۵۵۲	حق چهارم: اطاعت فرمان
۵۵۲	مظلومیت امام
۵۵۴	خطبه سی و پنجم: پس از ماجرای حکمیت
۵۵۵	شان صدور
۵۵۶	حمد و ستایش همیشگی
۵۵۷	اهمیت شهادت
۵۵۷	شهادت اول

۵۵۸	شهادت دوم
۵۵۸	معصیت و آثار آن
۵۵۸	مطلب اول: شرایط تحقق معصیت
۵۵۹	۱. ناصح بودن
۵۶۰	۲. شفقت و دلسوزی
۵۶۰	۳. دانش
۵۶۰	۴. تجربه
۵۶۰	مطلب دوم: بی آمدهای معصیت
۵۶۱	۱. حسرت
۵۶۱	۲. ندامت
۵۶۲	فرمان امام و نافرمانی مردم
۵۶۲	۱. صدور فرمان صریح
۵۶۲	۲. رأی خالص
۵۶۲	قصیر که بود؟!
۵۶۳	۳. نافرمانی مردم
۵۶۳	الف) مخالفت جفاکارانه
۵۶۵	ب) دشمنی بزه کارانه
۵۶۵	۴. تردید ناصح
۵۶۶	پرسش و پاسخ
۵۶۷	۵. تمثیل به چکامهٔ درید هوازنی

پیش‌گفتار

روزی که به شرح و بسط اندیشه‌های تربیتی - سیاسی علوی در نهج‌البلاغه پرداختم، کارم را از نامه‌هایی شروع کردم که سید رضی در نهج‌البلاغه بر اساس معیارها و ملاک‌های خود آورده بود، زیرا بیم آن داشتم که اگر از خطبه‌ها شروع کنم، کارم ناتمام بماند؛ همان‌گونه که کار برخی از بزرگان ناتمام مانده است.

به لطف الهی و عنایات علوی، نامه‌ها را در هشت جلد به پایان بردم و از سوی وزارت ارشاد، دانشگاه تهران و برخی از نهادها و مؤسسات، تجلیل و تشویق شد.

و چون خدا یاری کرد و عنایات علوی شامل حال و وسیله رفع پراکندگی احوال شد، به سراغ حکمت‌های ماندگار در کلمات قصار رفتم و اندیشه‌های ناب و عالم‌تاب مولا و پیشوای اندیشوران و اندیشه‌ورزان را در پنج جلد شرح کردم و چون دیدم توفیق، رفیق و مولا در حق خادم آستانش شفیق است، به سراغ خطبه‌ها آمدم و اینک نخستین جلد از اندیشه‌های ناب تربیتی و سیاسی علوی در خطبه‌های نهج‌البلاغه را تقدیم دوستان و ارادتمندانش می‌کنم.

در این جا مناسب است به یک رؤیا - که مطمئناً از رؤیاهای صادقانه است - اشاره کنم.

شبی در عالم رؤیا دیدم که در شهری هستم و بر جایگاه بلندی ایستاده‌ام به گونه‌ای که بر خانه‌های شهر اشراف داشتم. یکی از دیگری پرسید: خانه حضرت امیر علیه السلام کجاست؟ او به سمتی اشاره کرد و گفت: آن جاست. من به آن راهنما گفتم:

اشتباه می‌کنی. خانه حضرت، آن جا نیست. سپس خانه‌ای که درش پیدا بود، به سؤال‌کننده نشان دادم و گفتم: خانه حضرت آن جا است. من دیده‌ام که حضرت وارد آن خانه شده است و به راستی ورودشان را به آن خانه مشاهده کرده بودم.

به نظر قاصر این حقیر سراپا تقصیر و از نگاه خادم بارگاه آن مولای صغیر و کبیر، چنین آمده است که با ورود در عرصه نهج‌البلاغه، خانه نورانی آن حضرت را یافته و توانسته‌ام به آن‌هایی که جوایب آن کعبه مراد و پویای طریقه تقوا و سدادند، بگویم: اشتباه نکنید و راهی که ناآگاهان نشان می‌دهند، نروید. راه خانه علی علیه السلام نهج‌البلاغه است. هر کس می‌خواهد داخل آن خانه شود و سر بر آستان آن مولی‌الموالی نهد، به سوی نهج‌البلاغه بیاید که تالی قرآن و نفخه تعالیم خاتم پیغمبران است. بدون امام علی علیه السلام، پیامبر صلی الله علیه و آله را و بدون نهج‌البلاغه، قرآن را نتوان شناخت.

سید رضی که افتخار گزینش خطبه‌ها، نامه‌ها و حکمت‌هایی از امام پرهیزکاران از میان صدها و هزارها خطبه، نامه، کلمات قصار و جز آن‌ها را دارد، ناگهان به فکر چنان کار عظیمی نیفتاده، بلکه می‌خواسته خصائص الأئمه را بنویسد و کار خود را با خصایص علویه و فضایل مرتضویه آغاز کرده و در پایان در فصل مستقلی به نقل گزیده‌هایی از سخنان حضرت پرداخته است.

او می‌گوید: «گروهی از دوستان و برادران، محتوای فصل مزبور را پسندیدند و دچار شگفتی شدند و از من خواستند کتابی تألیف کنم که سخنان برگزیده حضرت را در جمیع فنون و انواع فصاحت و بلاغت دربرداشته و متضمن خطبه‌ها و نامه‌ها و موعظه‌ها و آداب زندگی باشد»^۱.

به گفته وی، این کار بی‌سابقه بوده و تا زمان وی کتابی آن‌چنان تألیف نشده است.

البته انجام چنین کاری لازم بود، زیرا «امام علی علیه السلام سرچشمه فصاحت و منشأ و مولد بلاغت است. آنچه از آن حضرت ظاهر شده، پنهان و پوشیده بوده و هر خطیب و

۱. برگرفته از مقدمه سید رضی بر نهج‌البلاغه.

هر واعظ بلیغی راه او را پیموده و از او کمک جسته است، زیرا کلامش پرتوی از علم الهی و رایحه‌ای از کلام نبوی است»^۱.

دیگران اگر چیزی داشته‌اند، قطره‌ای و اندکی بیش نیست، ولی امیرالمؤمنین علیه السلام دریایی موج‌زنان، اقیانوسی بی‌کران، کهکشانی بی‌پایان و عالمی دون عالم والای الوهیت و فوق عوالم امکان است.

سید رضی کلام حضرت را بر سه محور قرار داده: خطبه‌ها، نامه‌ها، حکمت‌ها و موعظه‌ها و اگر به کلامی برخوردی که خارج از آن مقوله‌ها بوده، کوشیده است در جایی قرار دهد که شایسته است و ما باید بر حسن سلیقه این دانشمند خوش‌ذوق، ادیب سخن‌شناس، حکیم بلندپایه و شاعر گرانمایه درود بفرستیم.

گذشته از کمالاتی که سید رضی در گزینش کلمات بیّنات علوی از خود نشان داده، اهل حال و عرفان هم بوده است.

او به توصیه مادر در نماز جماعت برادرش، سید مرتضی، حاضر می‌شود و چون بازمی‌گردد به مادر خبر می‌دهد که برادرش در حال نماز در خون حیض غرق بوده است و چون مادر از مرتضی سؤال می‌کند، می‌گوید: راست گفته؛ زنی پیش از نماز از من مسئله حیض پرسید و من در حال نماز به فکر آن مسئله بودم.^۲

سید رضی درباره امیرالمؤمنین علیه السلام به مطلبی اشاره کرده که به نظر نگارنده، بسیار مهم است و نباید به سادگی از آن گذشت.

او توضیح داده است که امام علی علیه السلام جامع صفات متضاد است. اگر به موعظه‌هایش بنگری و توجه نداشته باشی که او ابرمرد عالم سیاست، شجاعت و مبارزه بوده، چنین می‌پنداری که او جز به زهد، انزوا، گوشه‌گیری و عبادت پرداخته و غارنشینی را بر شهرنشینی ترجیح داده و هرگز در هیچ میدانی از میدان‌های نبرد حضور نیافته و به مسائل سیاسی و اجتماعی پرداخته است؛ حال آن‌که چنین نیست. او چند مرده حلاج است و در جمع اضداد و تألیف اشتات بی‌مانند است.

۱. همان.

۲. این داستان را شهیدمطهری در کتاب *داستان راستان* آورده است.

چرا چنین نباشد؟! او آیت کبرای وجود حق است. مگر نه قرآن درباره حق می‌گوید:

«هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ»^۱

او هم اول و هم آخر و هم ظاهر و هم باطن است.

هر وجودی که از قیود دورتر و به اطلاق نزدیک‌تر باشد، به جمع اوصاف متضاد نزدیک‌تر می‌شود. وجود حق از قید اطلاق هم منزله است.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

أَنَا الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ.

و چون بر شنونده گران آمد، فرمود: اولم، زیرا اول کسی بودم که به پیامبر صلی الله علیه و آله ایمان آوردم و آخرم، زیرا آخر کسی بودم که در لحد به صورت مبارک پیامبر صلی الله علیه و آله نظر افکندم.^۲ نه تنها او، که پیشوا، معلم و مرشدش نیز فرمود:

أَنَا الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ^۳

و چون فهم آن بر افراد قاصر دشوار بود، فرمود: اولم در نبوت و آخرم در بعثت. امام علی علیه السلام مقام اول و آخر بودن خود را آیت کبرای حق - البته در سلسله طولی بعد از مقام و مرتبه نبوت ختمیه و کون جامع احمدیه و محمدیه - اعلام کرد؛ بلکه به صراحت فرمود:

أَنَا الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَبِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ.

عده‌ای که فهمشان قاصر و عقلشان فاتر بود و اصرار کرده بودند که از حضرتش حدیثی بشنوند، با خشم و غضب برخاستند و - نعوذ بالله - به حضرت نسبت کفر دادند، ولی به اشارت او راه خروج بر آن‌ها بسته شد، سپس فرمود: به شما گفته بودم که حدیث ما دشوار است و جز عالمان، تعقلش نمی‌کنند. اکنون تفسیر می‌کنم: من نخستین مسلمانم. من آخرین کسم که کفن بر پیامبر خدا صلی الله علیه و آله پوشید و او را دفن کرد.

۱. حدید، آیه ۳.

۲. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۳۹، ص ۳۴۷، ح ۲۰.

۳. همان، ج ۱، ص ۱۲۰، ح ۴۴.

من ظاهرم، زیرا از علم ظاهر برخوردارم. من باطنم، زیرا از علم باطن برخوردارم. گفتند: خوشحالمان کردی؛ خدایت خوشحال کند!^۱

البته او فراتر از این اولیت‌ها و آخریت‌های نسبی و غیرواقعی است، او آیت کبرای حق است. مثل او نیست، ولی مثل اوست؛ چنان‌که می‌فرماید:

«وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى»^۲

و مثل برتر، ویژه خداست.

و در دعاها می‌خوانیم:

يَا مَنْ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ وَالْأَمْثَالُ الْعُلْيَا؛^۳

ای خدایی که دارای نام‌های نیکو و مثل‌های برتری.

آری، او در مقام رحم، مظهري از مظاهر «أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ» و در مقام کيفر، خشم و انتقام، مظهري از مظاهر «أَشَدُّ الْمَعْقِبِينَ» بود و صد البته پیشوای او و پیشوای همهٔ مظاهر از اولین و آخرین، پیامبر خاتم بود، اما آن‌که به او نزدیک‌تر بود، همان بود که در آیهٔ شریفهٔ مباحله،^۴ نفس او شمرده شده بود.

سید رضی اذعان دارد که یکی از مواضع عبرت و یکی از منازل فکرت دربارهٔ شخصیت والای علوی و حقیقت علیای مرتضوی، همین تضاد اوصاف و اجتماع اشتات است.

سید رضی گاهی مطالبی می‌آورد که از لحاظ الفاظ یا معانی، مکرر است و این، به دو دلیل است: یکی، اختلاف روایات که او نخواست روایتی را در روایتی ادغام کند یا از نقل یکی از آن‌ها چشم‌پوشد، چراکه در هر کدام برازندگی، برجستگی و مزیت است که دروغش آمده به یکی اکتفا کند و از دیگری بگذرد. دلیل دیگر، سهو و نسیان است که هیچ انسانی از آن مصونیت ندارد، مگر آن‌که معصوم است.

۱. همان، ج ۴۲، ص ۱۹۰، ح ۸.

۲. نحل، آیه ۶۰.

۳. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۸۷، ص ۲۰۸، ح ۳۶.

۴. آل عمران، آیه ۶۱.